

šari redovničke stege» u buddhističko-me kanonu; José Pereira (New York) o obradi četiriju plemenitih istina u Vu-subandhuovoj Abhidharmakoši; M. Me-
jor (Varšava) o jednome ili dva Vasu-
budhua i razlozima za dva (različitim
od Frauwallnerovih); Yunkichi Imanishi
(Sapporo) o pojmu satkāyadrsti kojim
se polemizira s vedāntom ako sat shva-
timo kao ātman, a K. T. S. Sarao (Cam-
bridge) o tome je li buddhizam nastao
kao protubrahmanistički pokret, kao sin-
teza trapljeničkih nazora i brahmaniz-
ma ili kao nova duhovnost urbanizirane
Indije.

U Sekciji za yogu (26. VIII) govorio je
Brahma Mitra Awasthi (Delhi) o tant-
ričkoj Yogaśāstri Dattātreynoj; Gautam
Vadilal Patel (Ahmedabad) o pojmu
sumnyāsa koji se prije Mundaka-upani-
šadi ne spominje, tek u dharmāśāstra-
ma dobiva značenje četvrtoga životno-
ga stupnja na kojemu čovjek odbacuje
sva svjetovna dobra, a u **Bhagavadgiti**
znači samo duhovno odricanje; Shara-
da Vasant Gadgil (Pune) o usporednosti
pročišćenja sastojaka i unutarnjega čaš-
ćenja (bhutaśuddhi i antaryāga), koji
dopunjuju čašćenje kipova u hramovi-
ma prema āgamama (tantrama), sa
Patañđalljevom yogom; Bansidhar Bhatt
(Münster) o starijim stihovima iz doba
dharmasutra u korpusu mlađih proznih
Pāśupatasutra; i T. S. Rukmani (Delhi)
o originalnoj Viđñānabhikṣuovoj teoriji
unutar sustava yoge o dvostrukome zr-
caljenju puruše (duha) u buddhi (bud-
nosti, umu) i buddhi u puruši.

Konferencija je odrazila okolnost da
buddhizam i yoga bude i izvan stručnih
krugova i u njima zanimanje dijelom i
odvojeno od ostale indijske filozofije.
Ktome buddhizam, osobito mahāyānski
može zahtijevati i posebnu spremu u
tibetskoj i kineskoj filologiji. Izlaganja
se bila većinom vrlo stručna i speci-
jalizirana, pa su, ako i nije bilo nekih
globalnih pomaka u istraživanjima, svje-
dočila o zamašnosti vrlo upućenoga i
često mjerodavnoga rada na istraživa-
nju velike indijske filozofske baštine.

Mislav Ježić

Igor Primorac:

«Kazna kao jezik»

Sezona gostujućih predavanja na Od-
sjeku za filozofiju Filozofskog fakulteta
u školskoj godini 1987/88. započela je
prije nego li je ista školska godina
pravo i krenula. Ta činjenica, uz pri-
lično neupadljive mjere razgllašavanja
i obavještavanja, zacijelo objašnjava
relativno slabu posjećenost predavanja
«Kazna kao jezik», održano 21. rujna

u 18 sati u prostorijama Filozofskog fa-
kulteta. Drugih opravdanja za to da
je u publici broj profesora daleko nad-
mašivao broj studenata zasigurno ne-
ma, s obzirom na to da je Igor Pri-
morac, profesor etike na sveučilištima u
Beogradu i Jeruzalemu, te autor niza
radova s područja etike, filozofije po-
vijesti i političke filozofije, između če-
ga se ističu knjige o Kantovoj (**Prestup
i kazna**) i Hegelovoj teoriji kazne (ne-
davno objavljena na njemačkom jezi-
ku), jedan od onih stručnjaka koji na
jasan i razgovjetan način mogu dati
kako pregled trenutačnog stanja, tako
i vlastit doprinos u svjetskim diskusija-
ma, naročito onim filozofskopravnima.

Tema Primorčeva izlaganja bila je ana-
liza različitih oblika onih suvremenih
normativnih pristupa teoriji kazne, ko-
jima u temelju leži teza da kazna iz-
ražava određenu društvenu poruku, tj.
funkcionira kao neka vrsta jezika (za
taj oblik interpretacije upotrebljava se,
od članka Antony Skillena «Kako go-
voriti pomoću zidova», naziv **ekspres-
sionizam**). S obzirom na to da li se
kazna smatra vrijednom po sebi, ili tek
u instrumentalnom smislu, Primorac raz-
likuje dvije osnovne varijante ekspres-
sionizma, **intrinzičnu** i **ekstrinzičnu**, pri
čemu je ta podjela u mnogočemu ana-
logna razlici dvaju tradicionalnih pri-
stupa kazni, retributivnog i utilitaristi-
čkog. Propitujući teorije nekih autora
ekstrinzične varijante – Jamesa Fitzja-
mesa Stephena, Emilea Durkheima i Al-
freda Cyrila Ewinga, kao i neke takove
modificirane pristupe – teorije Jean
Hampton i Antony Duffa, Primorac se za-
laže za intrinzičnu varijantu ekspres-
sionizma. U posljednjem dijelu svog preda-
vanja on opravdanost takvog tipa teori-
je dokazuje pobijanjem nekih pretpo-
stavljenih prigovora tom pristupu, te na-
vođenjem temeljnih pretpostavaka i uvje-
ta za njegovu primjenu. Tu naročito
mjesto zauzima teza da rečena teorija
služi kao opravdanje kazne samo u
društvima čiji je moral u osnovi zdrav,
tako da postoji pravo (i obveza) sva-
koga da odrekne moralni legitimitet
onim kaznama koje prekoračuju odre-
đeni stupanj moralnog konsenzusa. U
pitanjima zločina i kazne, navodi Pri-
morac, iskrenost i principijelnost mo-
žda nisu dovoljni, ali su svakako ne-
ophodni.

Alan Uzelac